

Klasskamp 2015 – När medelklassen blivit alltings mall

Kampen står inte mellan de mest utsatta i samhället, de som får dela på smulorna. Om vi inte talar klass och fördelningspolitik lämnar vi fältet fritt för rasismen.

Text: Majja Solanas Carlsson | Bild: Melin | [Prenumerera](#) | Artikel i [SocialPolitik nr 1 2015](#)

Jag är född 1981. Under mina första skolår minns jag att vi firade FN-dagen och pratade om orättvisor, både i den lilla världen och i den stora. Vi pratade om alla människors lika värde och om solidaritet.

Tjugo år senare sitter jag på en obekväm stol mitt emot en socialsekreterare. Jag söker socialbidrag. I dag minns jag fortfarande känslan av att bli synad i sömmarna, misstänkliggjord. Som om den som utövar sin rättighet att söka bidrag automatiskt skulle förvandlas till mytoman.

Ytterligare tio år senare är jag själv socialsekreteraren som synar bidragssökande personer i sömmarna. Jag har ett sommarjobb på socialtjänsten som jag fått efter att först ha gjort praktik på samma ställe under en termin. Jag sitter på en ergonomisk stol. Ibland tittar jag på dataskärmen, ibland i taket. Mest försöker jag se personen jag har framför mig i ögonen, men det är svårt. Jag är på fel sida nu. Jag tänker att jag vet hur det känns, men att personen jag har framför mig i sin tur tänker att jag inte har en jävla aning om hur det känns.

Jag har vuxit upp i en typisk arbetarklassfamilj där ingen pluggat på universitet eller högskola. Jag gick praktisk linje på gymnasiet och efter studenten gjorde jag som mina andra klasskamrater, varvade arbete med perioder av komvux och soc.

Några år senare flyttade jag till Stockholm där jag fick nya vänner. De allra flesta pluggade på universitetet. Läste statskunskap, freds- och konfliktlösning, genusvetenskap. Pratade ett annat språk. Hade varit ute och rest, var världsvana och hade koll på politik.

Själv visste jag knappt vad universitetet var och mina utomlandsupplevelser begränsade sig till Köpenhamn, flög gjorde jag första gången vid 25. Jag minns känslan av en slags skam – skammen över att känna sig dum och känslan av att ligga efter med livet, att inte ha gjort allt det en skulle. Aldrig förstod jag då att det hade med klass att göra, att klass skapar olika förutsättningar och strukturerar våra livsvillkor.

Efter mycket om och men började jag själv plugga på universitetet: genusvetenskap och sociologi. Trevande, nyfiken och livrädd. Ironiskt nog var det just här som mitt klassmedvetande vaknade till liv. Jag läste Marx och kände att mina upplevelser och erfarenheter plötsligt placerades i ett sammanhang och politiserades – det var inte mig det var fel på, det var utomliggande strukturella faktorer. Känsla av befrielse, men också något annat: en ilska som brände och sved. Ilska över medelklassnormer och orättvisor. Ilska över att allt det som medelklassen ägnar sig åt är det som räknas. Ilska över att mina medelklassiga vänners föräldrar har både ekonomi och hälsa i behåll för att kunna åka till Thailand som pensionärer, medan mina egna föräldrars värkande kroppar och utslitna sinnen gjorde dem till sjukpensionärer för många år sedan.

Jag har själv haft jobb där jag nästan varje dag kommit hem med kroppen så värkande att jag knappt kunnat ta mig upp för trappan hem. Den lamslående tröttheten som infinner sig efter en lång dag med tunga lyft och mycket rörelse. Stressen som aldrig släpper. Jag var 25 när jag fick förslitningsskador. Vid 30 har jag fortfarande aldrig haft någon betald semester. Jag tänker på hur min kropp skulle ha känts efter 40 år inom

samma yrken (restaurang/städ/brevbärare/vården), om den redan nu känns så hopplöst gammal, trots min relativt unga ålder. Det är inget gnäll eller koketterande, det är ett konstaterande. Och i mitt stilla sinne undrar jag: hur kommer det sig att arbetsplatskamp anses mossigt, medan arbetsvillkor daterade bäst före förra seklet blivit det normala och "moderna"?

Jag önskar att jag kunnat säga att jag ville utbilda mig till socionom framförallt för att skapa förändring och göra den världen lite bättre. Men faktum är att jag i första hand valde att börja plugga för att jag insåg att klassresan är nödvändig, i alla fall om kroppen ska hålla och vara hyfsat funktionell även när jag passerat 40.

Självklart är det inte en slump att det blev just socionomprogrammet. Ska jag jobba inom ett medelklassyrke ska det i alla fall vara något vettigt, något som gör att jag kan betala tillbaka skulden jag känner över att vara klassförrädare. Jag vill så gärna göra något bra. Något som faktiskt skapar förändring. Men även om det finns en viss potential är marginalerna små, i alla fall upplevde jag det så på mitt sommarjobb i socialtjänsten. Jag märkte att jag i mångt och mycket blev den oansvariga socialsekreterare som jag lovat mig själv att aldrig bli. Den som ibland var mer solidarisk med organisationen än med klienterna, för att det var enklare så. Jag skämdes när jag skulle ta ställning till om jag skulle ge avslag på läkemedelskostnader eller inte, för att någon glömt att kravet på bifall innefattar att kvittot måste ha klistrats in i högkostnadskortet, eller när jag skulle ta ställning till om en flerbarnsfamilj skulle få någon extra sommarpeng eller inte.

Och jag skämdes när jag insåg att jag inte automatiskt har rätt att bevilja en människa bidrag nog för att kunna laga alla sina tänder, eller om en annan verkligen skulle få sina pengar, trots att hen varit borta någon dag från SFI-undervisningen. Jag skämdes även när jag skulle betala ut

pengar. Precis som jag skäms när jag bara ger några få kronor, högst en tjuga, till en människa som tigger på stan. Det är ju så lite pengar. Skammen över att vara den borgerliga statens förlängda arm. Skammen över att ingå i ett system där en människas värde mäts i arbetsduglighet. Skammen över att det inte överhuvudtaget tas hänsyn till människors olika förutsättningar, och över att jag är med och upprätthåller ett system som i mitt tycke både är avhumaniserande och faktiskt mer cementerar orättvisor än eliminerar dem.

När jag jobbar på socialtjänsten tänker jag ganska mycket på vilka föreställningar vi skapar av klienterna. Ofta blir det ett förfrämligande, ett vi och dom. Jag tänker även mycket på fattigdom. På marginaltillstånd överhuvudtaget, och de som lever där. Ibland tänker jag tillbaka på ett tillfälle under utbildningen. Några i klassen var på besök i en kyrka i syfte att prata med prästen om kyrkans arbete med papperslösa. Ämnet ledde oss snabbt in på fattigdom och hunger. Prästen berättade att kyrkan delade ut överblivet bröd till nödställda ett par gånger i veckan, och att han hade kommit på sig själv med att känna ett visst förakt vid åsynen av människorna som slet i brödet. Han beskrev hur de betedde sig som djur på zoo som inte ätit på flera dagar och sen kastar sig över maten utan minsta respekt för varandra. Några dagar senare kom prästen till insikt, berättade han, då han efter att ha kommit in från en löprunda i skogen kom på sig själv med att slita upp en brödpåse med bara tänderna, skakande av blodsockerfall. Då insåg han att många som kommer och hämtar bröd i kyrkan faktiskt inte har ätit på länge, vissa inte på flera dagar, och att det inte är konstigt att de betar sig som de gör.

Jag tänker att fattigdom är ett slags bristtillstånd. Brist på makt, pengar, och mat, och där brist på framförallt mat gör en till en annan slags människa. Jag är själv allt annat än harmonisk bara jag inte ätit på några timmar. Men det är så lätt att glömma bort, eller inte ens veta, vad bristen på det mest fundamentala i livet, gör med oss. Ändå upplever jag att

det ofta är som prästen beskrev: fattiga människor framkallar obehag i oss, ibland till och med förakt.

Precis som jag kände när jag satt på en obekväm besöksstol på socialkontoret, vet jag att fattiga människor även nu stigmatiseras och bemöts med misstänkliggörande, trots att vi alla vet att fattigdom är ett allt annat än frivilligt tillstånd.

När jag gått på soc har jag fått "erbjudanden" om att gå ekonomikurser som socialtjänsten ordnade. Jag minns att jag upplevde det som ett hån. Som om det vore för att jag inte hade lärt mig att hushålla med pengar som jag behövde gå på soc. Som att det var mitt fel. Förstod de inte att människor som inte vuxit upp med så mycket pengar ofta är experter på att leva billigt och hushålla. Jag är van vid att leta extrapriser, använda rabattkuponger och inte köpa nytt förrän det gamla är utslitet.

Jag vet vad det innebär att vara den i klassen som alltid fick stanna hemma när de flesta andra åkte på skidresor, som aldrig hade lika häftiga berättelser efter sommarlovet som mina klasskamrater eller den som fick vara med i stallet men aldrig rida eftersom det var för dyrt med ridlektioner. Däremot vet jag inte hur det är att vara den som inte kan äta sig mätt, som alltid går eller cyklar – inte i främsta hand av hälsoskäl – utan för att pengarna inte räcker till busskort, eller oroar sig för att bli vräkt eller att frysa på vintern eftersom det inte finns pengar till en vinterjacka. Det vet jag absolut ingenting om. Men jag vet att det är lätt att hamna där. Min mamma har en inkomst som ligger under den svenska fattigdomsgränsen. Hon klarar sig bra tack vare att hon lever ihop och har delad ekonomi med min pappa. Jag tänker att steget är så litet, mellan de som har och de som inte har. Det kan räcka med en skilsmässa, en uppsägning, ett deltidsarbete med dålig lön, sjukdom, en olycka, räkningar och skulder som hopar sig eller bristen på socialt skyddsnät. Ändå betar vi oss som att det är milsvida avstånd, mellan de som har och de som inte har. Fast kanske är det just därför behovet är så

stort att skapa ett "vi och ett dom andra", för att trygga våra positioner.

Jag vet inte. Men någon orsak måste det finnas till klassföraktet och behovet av att särskilja sig. När jag jobbat på socialtjänsten nu är det ibland klienter som uttrycker sig rasistiskt, precis som många gör i samhället i stort. Jag kan få höra "varför får inte jag något när det kommer människor från andra länder som får allt?". Som om det vore mellan de mest utsatta i samhället kampen stod. Som om det är de krigs- och tortyrdrabbade människorna på flykt som ska öppna plånböckerna, istället för de längst upp i samhällstoppen.

Det finns pengar i det här landet. Allt är bara en fråga om fördelning.

Jag blir inte ledsen av att möta ilska och frustration från mina klienter. Men jag blir ledsen av att märka att den allt som oftast riktas åt fel håll. Att det är så många som sparkar nedåt, mot de medmänniskor som de ska dela smulorna med, och som i många fall har det ännu värre än de själva, istället för att sparka uppåt, mot de som faktiskt sitter på de stora brödkakorna. 70-talets slagord om solidaritet – som fortfarande ekade en bra bit in på det 80-tal då jag växte upp – känns avlägset idag. Likaså upplevelsen av att alla människor anses vara lika mycket värda.

Vi pratar allt mindre om klass i Sverige, om vad orättvisor beror på överhuvudtaget. Kollektivismen har fått ge vika för individualismen. Tron på att de underordnade i samhället kan upprättas bara de får bättre förutsättningar har ersatts med åsikten att alla är sin egen lyckas smed, och där den som "misslyckas" enbart har sig själv att skylla. Vi gräver hela tiden djupare klyftor istället för att bygga broar. Själv tror jag att den dag vi inte längre pratar klass och fördelningspolitik har rasismen vunnit på riktigt.

Majja Solanas Carlsson
majja.c[at]gmail.com